

Revolúcia 1848 – 1849 vo Francúzsku a vznik druhej republiky

V roku 1846 vypukla vo Francúzsku hospodárska kríza. Neúroda a vysoké ceny spôsobili politický a sociálny pohyb v prevažne ešte stále agrárnej spoločnosti. Navyše poľnohospodárska kríza sa v nasledujúcom roku preniesla do priemyslu. Táto kríza nemala bezprostredný vplyv na rozpútanie revolúcie, ale odrazila sa v názorovej diferenciácii spoločnosti a vo vzniku celého radu často protikladných politických postojov, ktoré si potom počas revolúcie konkurovali.

Revolúcia 1848 – 1849 vo Francúzsku vzišla z boja o volebnú reformu. Vláda na čele s Francoisom Guizotom sa reforme bránila. Pritom požiadavky liberálnej opozície boli umiernené. Žiadali len zníženie hranice daňového cenzu a výhody pre mužov s akademickým vzdelaním. Liberálna opozícia agitovala za rozšírenie volebného práva na tzv. banketoch, ktoré ale boli pre účastnícke poplatky určené len pre majetnejšiu vrstvu. Vlastnou kampaňou sa prezentovala republikánska opozícia. Tá organizovala bankety s ľudovejším charakterom.

Jeden takýto banket bol zvolaný na 22. 2. 1848 do Paríža. Vláda však banket zakázala, pričom nešlo o strach zo samotného banketu, ale z masového sprievodu cez Paríž, ktorý mal byť jeho súčasťou. Časť organizátorov sa zákazu nepodriadila, a tak 22. 2. ráno začali zrážky medzi demonštrantmi a ozbrojenou strážou mesta. Na stranu demonštrantov sa pridali oddiely národných gárd a vojska. Kráľ Ľudovít Filip v panike vyzval Guizota k demisii a zdalo sa, že situácia sa upokojila. 23. 2. ale došlo po nevinnom incidente na jednom z parížskych bulvárov k streľbe a v noci vyrástli v meste barikády. Povstalci, medzi ktorými prevládali remeselníci, robotníci, študenti, živnostníci a drobní obchodníci, obsadili strategické miesta a zmocnili sa zbraní. Nasledujúci deň Ľudovít Filip abdikoval v prospech svojho vnuka. Monarchiu sa ale zachrániť nepodarilo a ešte 24. 2. vyhlásil Alphonse de Lamartine, idol revolucionárov, v tom čase všemocný minister zahraničia a výborný rečník, republiku. Ustanovenie republiky prebiehalo v pokojnej atmosfére a tento akt podporila aj vplyvná katolícka cirkev.

Už na prelome februára a marca sa otvorene prejavili prvé rozpory medzi politickými silami, ktoré sa podieľali na páde júlovej monarchie. Ich riešením malo byť zriadenie národných dielní a vytvorenie vládnej komisie pre pracujúcich (tzv. luxemburská komisia) na čele s Louisom Blancom. Takmer 300 členná komisia bola vnímaná ako robotnícky parlament, protiváha poslaneckej snemovne.

Národné dielne mali prispieť k obnoveniu stability režimu. Boli organizované vojensky, pracovníci mali menej času venovať sa politickému daniu a navyše ich platila vláda, ktorá za to očakávala istú mieru lojality. Do národných dielní sa však prihlásil príliš veľký počet nezamestnaných. Vláda pre nich nemala ani dostatok peňazí ani dostatok užitočnej práce. Tento stav len spôsobil ďalšiu nespokojnosť, preto sa v máji začalo uvažovať o ich likvidácii.

Všetky problémy dočasne zatienila otázka volieb do ústavodarného zhromaždenia a termínu ich konania. Vo voľbách malo byť priamo a tajne zvolených 900 poslancov. Voliť

smeli občania, ktorí mali 21 rokov a žili aspoň 6 mesiacov vo svojom volebnom obvode. Počet kandidátov mnohonásobne prevyšoval počet poslaneckých miest, preto sa rozpútal dovtedy nebývalý intenzívny predvolebný boj. Voľby sa konali 23. a 24. 4. 1848 za vysokej účasti voličov a potvrdili prevahu umiernených republikánov. Reformné skupiny, či už monarchistické alebo ľavicovo-demokratické, prepadli.

Predelom udalostí v Paríži sa stal 15. máj 1848. Po správach o potlačení poľského povstania v Poznaňsku sa v atmosfére vzájomných provokácií uskutočnil v Paríži manifestačný sprievod. Demonstranti obsadili snemovňu a v zmätku boli vyslovené požiadavky – aby Francúzsko podporilo nezávislosť Poľska, ale najmä aby nezamestnaným bola zabezpečená práca a živobytie. Dav potom odtiahol k radnici a obsadil i budovu prefektúry. Rozohnali ho až lojálne oddiely národných gárd. Novým ministrom vojny sa stal dovtedajší vojenský veliteľ Alžírsku Eugène Cavaignac, ktorý bol poverený povolať do Paríža 55 000 vojakov. Manifestácia a následné represálie rozdelili verejnú mienku, čo sa odzrkadlilo v doplňujúcich voľbách. Popri zástupcoch pravice boli zvolení aj napr. socialisti. Prvýkrát sa práve v týchto voľbách presadil Ľudovít Napoleon Bonaparte, synovec cisára Napoleona I.

21. 6. bolo ohlásené postupné zastavenie prác v národných dielňach. Nezamestnaní vo veku 18 - 25 rokov sa mali hlásiť do armády, časť robotníkov bola presunutá mimo Paríž. Zároveň sa začali objavovať prvé prejavy nespokojnosti. Delegáti luxemburskej komisie a predáci z národných dielní zorganizovali ľudovú manifestáciu, ktorá vyvrcholila 23. 6. postavením barikád. Na potlačení povstalcov, na rozdiel od februára teraz prevažne len robotníkov a remeselníkov, sa podieľala najmä pravidelná armáda. Jej veliteľ Cavaignac bol po dobu platnosti výnimočného stavu v Paríži menovaný za diktátora. Po krátkom prímerí a ultimáte opustili povstalci 25. 6. barikády. Straty na barikádach neboli vysoké, oveľa viac povstalcov zahynulo počas následných masakrov.

28. 6. sa Cavaignac vzdal diktátorskej právomoci, no hneď bol poverený zostavením vlády. Výsledkom júnového povstania bolo definitívne zatvorenie národných dielní a obmedzenie možnosti združovania. Nepokoje v Paríži boli potlačené. Na všeobecné prekvapenie sa ale viaceré názory porazených parížskych povstalcov následne ujali na francúzskom vidieku.

Názorový posun sa prejavil v prezidentských voľbách v decembri 1848. Kandidovalo v nich 5 kandidátov. Pre absenciu vhodnejšieho kandidáta navrhla monarchistická pravica (spolu s bonapartistami tvorili „stranu poriadku“) Ľudovíta Bonaparteho. Väčšina poslancov Národného zhromaždenia však preferovala osvedčeného Cavaignaca. Maloburžoázni republikáni postavili do volieb Alexandra Ledru-Rollina. Socialisti kandidovali Francois Raspaila. Svoju kandidatúru ohlásil Lamartine, ktorý bol na vrchole moci vo februári 1848 a neuvedomoval si, že jeho popularita je minulosťou.

V tieni príprav prezidentských volieb ostala diskusia o ústave. Ústava druhej republiky bola vyhlásená v Paríži 12. 11. (v provinciách o týždeň neskôr). Zakotvila silnú centralistickú

moc sústredenú v rukách prezidenta. Prezident bol volený ľudovým hlasovaním na 4 roky. Mal právo menovať a odvolávať ministrov, vysokých štátnych úradníkov a dôstojníkov, určoval zahraničnú politiku. Zákonodarné zhromaždenie bolo volené na 3 roky mužmi staršími ako 21 rokov.

Prezidentské voľby sa uskutočnili 10. 12. 1848 a s prevahou v nich zvíťazil Ľudovít Bonaparte. Ten sa z rôznych dôvodov ukázal ako najvhodnejší kandidát pre voličov. Z nenávisťi voči Cavaignacovi ho volilo mnoho remeselníkov a robotníkov. Absolútnu prevahu mal u roľníkov, ktorí ho volili, aby vyjadrili svoj nesúhlas s republikou. Dôležitú úlohu pri voľbách zohrala podpora finančnej a priemyselnej aristokracie. Ľudovít Bonaparte bol považovaný za provízórne riešenie.

Medzi novým prezidentom a predstaviteľmi vládnych strán panovali napäté vzťahy. K tomu sa pripojili zahraničnopolitické komplikácie, najmä v súvislosti s udalosťami v pápežskom štáte. „Strana poriadku“ sa medzitým systematicky snažila očistiť štátny aparát od sympatizantov revolúcie.

V máji 1849 sa potom konali voľby do zákonodarného zhromaždenia. Veľký úspech v nich dosiahla „strana poriadku“, teda konzervatívni liberáli, a tiež demokratická ľavica. Úplne prepadla bývalá republikánska väčšina. Situácia po voľbách naznačovala budúci súboj dvoch najsilnejších zoskupení, ktoré mali značne odlišný program. Demokratická ľavica označovaná aj ako nová Hora ale nedokázala svoj úspech využiť. Po správach o bombardovaní Ríma francúzskym vojskom prehlásil jej vodca Ledru-Rollin, že vláda a prezident porušili ústavu, a oznámil odhodlanie brániť ju za každú cenu. 13. 6. 1849 vyšli do parížskych ulíc prívrženci Hory. Proti pokojnej manifestácii bola nasadená armáda a bol vyhlásený výnimočný stav. „Strana poriadku“ sa ujala moci a postupne začala likvidovať väčšinu demokratických vymožeností. Bolo zrušené všeobecné hlasovacie právo, obmedzená sloboda tlače a zhromažďovania, zmeny nastali v samospráve. Predstavitelia opozície museli opustiť krajinu.